

PRILOG PROUČAVANJU JEZIKA U HRVATSKIM VERSIMA OD POČETAKA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI DO KRAJA XVII. STOLJEĆA

Morić-Mohorovičić, Borana

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2017, 28, 162 - 164**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:414230>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

PRILOG PROUČAVANJU JEZIKA U HRVATSKIM VERSIMA OD POČETAKA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI DO KRAJA XVII. STOLJEĆA

Amir Kapetanović
JEZIK U STARIM VERSIMA HRVATSKIM

Split; Književni krug, 2016.

Knjiga Amira Kapetanovića *Jezik u starim versima hrvatskim* donosi izbor iz opusa znanstvenika koji je dao značajan prinos proučavanju starijih hrvatskih pisanih djela. Naslov knjige povezuje petnaest poglavlja u kojima autor analizira uporabu jezika u dopreporodnim hrvatskim versificiranim tekstovima različitih dijalektalnih obojenja. Recenzentica Nada Vajs Vinja naglašava da je riječ o prvoj takvoj monografiji u hrvatskom jezikoslovlju.

U prvom poglavlju autor opisuje značajke starohrvatskoga jezika u najstarijim hrvatskim stihovima (od sredine XIV. do sredine XVI. stoljeća) i osnovne značajke hrvatskoga srednjovjekovnog pjesništva. Pritom napominje da pod pojmom starohrvatski jezik označava „sve hrvatske narodne idiome koji su se govorili i upotrebljavali u pisanim tekstovima od konca XI. do konca XV. stoljeća” (str. 9). Autor je svjestan da „i danas još živi stara neprihvatljiva predodžba” (str. 9) da je starohrvatskim jezikom u srednjem vijeku pisano samo ono što je na latinici te da su glagoljički i ćiriljski tekstovi pisani isključivo crkvenoslavenskim jezikom. Kapetanović zaključuje da su starohrvatski tekstovi zapisivani trima pismima, i to pretežito glagoljicom.

U drugom je poglavlju riječ o odnosu pjesama iz najstarije poznate hrvatske

pjesmarice (*Pariške pjesmarice*, 1380) i *Berčićeva zbornika br. 5* (s konca XV. stoljeća), jednoga od „važnih i do sada zanemarenih vrela najstarijega hrvatskog pjesništva” (str. 45). Autor analizira njihove podudarnosti, sličnosti i razlike u izboru, redosljedju pjesama i stihova te jezično-stilske pojedinosti te zaključuje da se „nama zasad nepoznatim putem” (str. 45) *Pariška pjesmarica* „odrazila u *Berčićevu zborniku br. 5* jače nego u bilo kojoj hrvatskoj pjesmarici ili zborniku nastalom do sredine XVI. stoljeća” (str. 45).

U trećem poglavlju autor govori o Berčićevoj petrogradskoj zbirci glagoljičkih tekstova te napominje da „otkrićem ulomaka hrvatskoga srednjovjekovnoga pasionskoga teatra bolje možemo dokumentirati razvojni put hrvatske srednjovjekovne drame” (str. 56). Opisani ulomci predstavljaju najstarije poznate ulomke hrvatske srednjovjekovne pasionske drame, koji dosad nisu bili predmetom filoloških rasprava o hrvatskoj srednjovjekovnoj drami.

U četvrtom se poglavlju u kontekstu XVI. stoljeća analiziraju dvije srednjovjekovne dramatizacije u stihu koje čine glagoljični *Zbornik prikazanja* (1556): *Muke Spasitelja našega* i *Mišterija vele lipa i slavna od Isusa, kako je s križa snet, zatim v grob postavljen*. Autor tekstove proučava

iz kodikološke, paleografske, tekstološke i književnopovijesne perspektive te ukazuje na podudarnosti i razlike u jeziku dvaju prikazanja. Ističe da tekstovi nisu prvotno bili oblikovani na jednom mjestu: podrijetlo *Mišterija* povezujemo s ikavskom južnom čakavštinom, a *Muke* s ikavsko-ekavskom čakavštinom vinodolskoga kraja. Jezik kojim su pisani „nije vjerni odraz negdašnje govorne čakavštine, nego književna čakavština, čija je uporaba bila određena nekim uzusima naddijalektnoga izražavanja” (str. 78).

Marulićeva *Suzana*, o kojoj je riječ u petom poglavlju, nije tiskana za autorova života te nije datirana, ali svakako nastaje nakon *Judite* koju Marulić u tekstu *Suzane* spominje. Kapetanović analizira leksik *Suzane* uspoređujući ga s leksikom *Judite*, Vetranovićevom dramskom *Suzanom* te s pojedinim pravnim tekstovima i lekcionarima.

Marulićevi su literarni ostvaraji dijelom analize i u šestom poglavlju u kojem Kapetanović razmatra donedavno nepoznati rukopisni tekst *Od istorije Estera* (XVI. stoljeće) iz rukopisa 6634 (NSK) uspoređujući ga s jezikom Marulićevih djela te ostavlja otvorenim pitanje je li Marulić autor i toga djela.

Jezik Lucićevih *Skladanja izvorsnih pisanih razlikih*, tiskanih tri godine nakon autorove smrti, 1556. godine, tematizira se u sedmom poglavlju. Lucićev se jezik uklapa u opća strujanja među čakavskim piscima XVI. stoljeća, a posebnost njegove „varijante hrvatskoga ljubavnoga pjesništva proizlazi ne samo iz iskorištavanja mogućnosti koje pruža jezična struktura čakavski obojena nego i slojevitosti jezična uporaba što je natopljena jezič-

nom baštinom i koja široko nadmašuje vidik njegova *oplovita mista*” (str. 124).

Osmo je poglavlje posvećeno Nalješkovićevu stihovanom književnom opusu. S obzirom na to da Nalješkovići rukopisi nisu sačuvani (mlađi prijepisi Nalješkovićevih tekstova nastaju od XVII. do XIX. stoljeća), Kapetanović problematizira pitanje mlađih prijepisa. Izdvaja pojedine značajke štokavskoga sustava XVI. stoljeća, čakavizme, raguzeizme i crkvenoslavenizme, osvrće se na umetke ljubavne lirike i leksik te zaključuje da „Nalješkovićev književni opus, iako sačuvan u mlađim prijepisima, predstavlja važan izvor za proučavanje štokavskoga književnoga jezika XVI. stoljeća” (str. 136).

Sljedeća su tri poglavlja posvećena Dubrovčaninu Marinu Držiću, Zadrancu Barnu Karnarutiću i Rabljaninu Jurju Barakoviću. Jezik je Držićevih stihova stavljen u kontekst hrvatskoga renesansnog pjesništva, a jezik se Karnarutićeva spjeva o Piramu i Tizbi analizira u kontekstu zadarsko-šibenskoga književnog kruga i hrvatske renesansne pisane baštine. Jezik se Barakovićeve *Vile Slovinke* promatra u sklopu ondašnje jezične uporabe hrvatskoga jezika na istočnoj jadranskoj obali, na čakavskim područjima, u zadarskom književnom krugu i u Barakovićevu književnom opusu. Kapetanović Barakovića opisuje „i kao nasljedovatelja i stvaratelja” (str. 164) te drži da Baraković „i po jeziku zaslužuje biti u svim jezičnopovijesnim panoramama hrvatskoga jezika” (str. 164).

Dvanaesto je poglavlje posvećeno stihovanim zapisima u *Nauku krstjanskom*, djelu bosanskoga franjevca Matije Divkovića tiskanom na bosančici 1616. godine. Divković je mnoge tekstove adaptirao iz

starije hrvatske tradicije, i to s južnočakavskoga područja, a posredovanjem su se prepisivača i izdavača njegovi tekstovi često vraćali „u sredinu iz koje su posvoje- ni (npr. u Dalmaciji T. Babić, u Lici Pavao Stošić, na Krku Antun Depope, u Dubrovniku Đuro Matijašević)” (str. 175).

U trinaestom se poglavlju razmatra jezik *Osmanšćice* Ivana Tomka Mrnavića, pripadnika zadarsko-šibenskoga kruga. Na temelju izabranih fonoloških, morfoloških i morfoloških varijabli njegova jezika autor zaključuje da je riječ o tekstu čakavske osnovice s vrlo jakim štokavskom komponentom. Takav je rezultat u skladu s jezičnim tendencijama XVII. stoljeća – „čakavci duž obale preferiraju štokavski književni jezik” (str. 190), bilo zato što je književna štokavština *najprošireniji idiom* ili pak *najljepši idiom*.

Pretposljednje poglavlje ove vrijedne monografije analizira epilij *Historija od Filomene* fra Ivana od Zadra, važan izvor za istraživanje kontinuiteta čakavskoga književnojezičnog tipa u XVII. stoljeću. Kape-

tanović se osvrće na neriješena pitanja izdanja i autorstva toga epilija te ga promatra u kontekstu zadarsko-šibenskoga kruga, ali i čakavskoga književnog jezika.

Posljednje pak poglavlje razmatra jezik spjeva *Bogatstvo i uboštvo* Jerolima Kavanjina, južnohrvatskoga čakavskog pisca koji se u svojim djelima okreće uporabi književne štokavštine.

Knjiga *Jezik u starim versima hrvatskim* Amira Kapetanovića na jednom mjestu donosi njegove filološke prinose nastale u posljednjih nekoliko godina. Ne samo da su time postali dostupniji svima zainteresiranim nego je autor u načinu na koji je povezo 15 poglavlja kojim raščlanjuje jezik izabranih hrvatskih dopreporodnih versificiranih tekstova pokazao duboku promišljenost te jasnu metodološku osmišljenost. U svojoj knjizi okuplja čakavske i južnoštokavske tekstove od početaka hrvatske književnosti do kraja XVII. stoljeća te popunjava prazna mjesta u našim književnim i jezičnim povijesnim panoramama.

Borana Morić-Mohorovičić